

Η ΠΡΟΣ ΔΙΟΓΝΗΤΟΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

Επειδή βλέπω, έξοχότατε Διόγνητε, ότι έχεις πάρα πολύ φροντίδα να μάθης τη θεοσέβεια των χριστιανών και ζητας πληροφορίες ξεκάθαρες και για κάθε σημείο της ζωής τους, σε τι Θεό πιστεύουν και πως η θρησκεία που έχουν τους κάνει να παραβλέπουν τον παρόντα κόσμο όλοι και να καταφρονούν το θάνατο και να θεωρούν ανύπαρκτους τους θεούς των ειδωλολατρών και να μή φυλανε Ιουδαϊκούς τύπους, Επειδή θέλεις να κατατοπισθής στα μυστικά της φιλοστοργίας που τρέφουν μεταξύ τους και να εξηγήσης πως συνέβη αυτή η καινούργια τάξις ανθρώπων, αυτή η καινούργια ζωή να ανθίση στην οικουμένη τώρα μόλις και όχι πριν, δέχομαι εύχαριστα τη δίψα σου αυτή και ζητώ από το Θεό, που χορηγεί σε μας και το λόγο και την ακοή, να μου δώση τη χάρι να σου μιλήσω κατά τέτοιο τρόπο ωστε να σε ιδώ να ανανήφης και να χαρώ πολύ πρώτος εγώ γι' αυτό.

Ελα, λοιπόν, αφού καθαρίσεις τη διάνοιά σου απ' όλους τους μολυσμούς που τη μόλυναν έως τώρα και τις απόηχες συνήθειες αφ ου πετάξης από πάνω σου, να γίνης απ' αυτή τη στιγμή καινός άνθρωπος, προκειμένου να μαθητεύσης, όπως κι' ο 'ίδιος το όμολόγησες, σε καινούρια διδασκαλία. Ανοιξε τα μάτια της ψυχής σου για να ίδης τι υπόστασι έχουν και τι λογής είναι οι θεοί που πιστεύετε και προσκυνητε. Από τι είναι καμωμενοι; Ο ένας από πέτρα, όμοια μ' εκείνες που παταμε, ο άλλος από χαλκό όχι καλύτερον από εκείνον που φτιάχνουμε τα οίκιακά σκεύη, ο άλλος από ξύλο που σαπίζει αργά η γρήγορα, ο άλλος από ασημι που χρειάζεται άνθρωπο να το φυλάη από την κλοπή, ο άλλος από σίδηρο που η σκουριά το τρώει, ο άλλος από όστρακο σε τίποτε εύπρεπέστερο από εκείνα που χρησιμοποιούνται στις ποταπότερες ανάγκες. "Όλοι αυτοί οι θεοί είναι φτιαγμένοι από φθαρτή ύλη. Το σίδηρο και η φωτιά τους έκαμε. Άλλους ο γλύπτης, άλλους ο γύφτος, άλλους ο χρυσοχός, άλλους ο αγγειοπλάστης τους δημιούργησε. Πριν τους δουλέψουν τα χέρια αυτών των τεχνιτων και τους δώσουν μορφή, τι ήσαν; Και τα σκεύη που είναι φτιαγμένα από την ίδια ύλη μ' αυτούς τους θεούς, αν τα ξαναχύσουν οι τεχνίτες δεν τα φτιάχνουν κι αυτά θεούς; Κι οι τωρινοί θεοί δεν μπορεί να γίνουν στα χέρια των ιδιων τεχνιτών σκεύη οικιακά; Οι θεοί αυτοί δεν είναι όλοι κουφοί; Όλοι τυφλοί; Όλοι άψυχοι; Όλοι αναίσθητοι; Όλοι ακίνητοι; Όλοι φθαρτοί; Αυτά τα ξόανα τα ονομάζετε θεούς, τα υπηρετείτε ως δούλοι, τα προσκυνείτε και τ' αντιγράφετε στη ζωή σας. Μισείτε τους χριστιανούς, διότι δεν τα πιστεύουν για θεούς. Κι όμως, σεις που θαρρείτε οτι τα λατρεύετε, τα καταφρονείτε περισσότερο άπο τους χριστιανούς. Τα χλευάζετε και τα υβρίζετε περισσότερο από μας, όταν όσα απ' αυτά είναι πέτρινα και όστράκινά τ' αφήνετε αφύλαχτα κι όσα είναι ασημένια η χρυσά τα διπλοκλειδώνετε και τους βάζετε νύχτα μέρα φύλακες για να μη κλαπούν. Και με τις τιμές που τους προσφέρετε, αν μεν αισθά-

νονται, τα στενοχωρείτε μάλλον παρά τα ευχαριστείτε κι αν είναι αναισθητα κυττάτε να τα ξυπνήσετε με αίματα και κνίσεις. Ας τα υπομείνει κανείς από σας κάτι τέτοια, ας βάλη τον εαυτό του στη θέση εκείνων. Αλλά δεν θα βρεθεί βέβαια άνθρωπος να άνεχθή τέτοια τιμωρία, διότι έχει αίσθηση και λογικό. Ενώ η πέτρα την ανέχεται, επειδή είναι πράγμα αναισθητο. Έτσι, λοιπόν, δεν υποτείνεσθε στην αίσθηση της πέτρας ούτε την αποδείχνετε. Για το ότι, λοιπόν, οι χριστιανοί δεν μπορούν να υποδουλωθούν σε τέτοιους θεούς πολλά άλλα θα είχα να πω. 'Αλλά μετά όσα είπα ήδη αν κανείς τα θεωρή λίγα, περιττεύει κάθε παρά πέρα λόγος.

Κατόπιν ποθείς διακαώς να μάθης, όπως νομίζω, γιατί οι χριστιανοί δεν θρησκευονται όμοια με τους Ιουδαίους. Οι Ιουδαίοι, είναι αλήθεια, ότι δεν μετέχουν στην ίδια λατρεία που, προανέφερα. Σωστά ομολογούν κι αναγνωρίζουν ένα Θεό και Δεσπότη. Αλλά ομοιότροπα με τους ειδωλολάτρεις του εκδηλώνουν τη λατρεία τους κι αυτό είναι η πλάνη τους. Οι εθνικοί με τις τιμές που προσφέρουν στ' αναισθητα και κουφά είδωλα δείχνουν την αφροσύνη τους. Ανάλογη μωρία δείχνουν και οι ιουδαίοι όταν προσφέρουν τις ίδιες τιμές στον Θεό σαν να είχε ανάγκη απ' αυτές. Διότι ο ποιήσας τον ουρανό και την γην και πάντα τα εν αυτοίς, αυτός που μας τα χορηγεί όλα όσα έχουμε ανάγκη, τίποτε δεν χρειάζεται ο ίδιος και ο ίδιος δίνει εκείνα που του προσφέρουν οι πλανημένοι ιουδαίοι. Του προσφέρουν θυσίες μ' αίμα και κνίσα και ολοκαυτώματα και θαρρούν ότι έτσι τον γεραίρουν και τον τιμούν, μοιάζοντας ακριβώς μ' εκείνους που δείχνουν την ίδια προθυμία στ' άψυχα είδωλα. Οι μεν προσφέρουν σε ψεύτικους θεούς, που δεν μπορούν ν' απολαύσουν τα προσφερόμενα, οι δε προσφέρουν στον Θεό πράγματα που δεν τα έχει ανάγκη, Εξ άλλου δεν νομίζω ότι περιμένεις από μένα να μάθης πόσο καταγέλαστα και τιποτένια πράγματα είναι η περίφοβη λεπτολογία τους ως προς τα φαγητά, η δεισιδαιμονία τους για τα

Σάββατα, η αλαζονεία της περιτομής, η ειρωνεία της νηστείας, και νουμηνίας. Δεν είναι ασέβεια τάχα να παραδέχονται άπ' όσα έχτισε ο Θεός για να τα χρησιμοποιούν οι άνθρωποι ορισμένα ως καλά και ορισμένα να μη τ' αγγίζουν καν ως άχρηστα και περιττά; Πως δεν είναι ασέβεια να λένε ότι τάχα ο Θεός απαγορεύει την αγαθοεργία κατά το Σάββατο ; Και πως να μη τους κατηγορήσει κάνεις όταν περηφανεύονται για λίγη κομμένη σάρκα,, θεωρώντας αυτό το πράγμα ως σημάδι της εκλογής τους από τόνο; Και όταν τους βλέπει κανείς να παραφυλάνε τ' άστρα και ο φεγγάρι για να ορίζουν σύμφωνα με τις τροχιές των ουρανίων σωμάτων τους μήνες και τις μέρες και να παίρνουν από τη θεία οικονομία, που υπάρχει μέσα στη φέσι κι από τις αλλαγές των-εποχών αυθαίρετες διαιρέσεις σύμφωνες με τις διαθέσεις που έχουν κάθε φορά κι έτσι άλλοτε να γιορτάζουν κι άλλοτε να πενθούν, ποιος θα τα πη αυτά τα πράγματα δείγματα θεοσεβείας κι χι αφροσύνης; Νομίζω, λοιπόν, ότι κατάλαβες αρκετά γιατί έχουν δίκιο οι χριστιανοί να στέκονται μακριά τόσο από την ειδωλολατρική χοντροκοπιά και απάτη σο και από την πολυπραγμοσύνη και την αλαζονεία των ιουδαίων. "070 για το το μυστήριο της δικής τους θεοσεβείας μη περιμένης να το μάθης από άνθρωπο. Διότι οι χριστιανοί ούτε από τον τόπο που κατοικούν ούτε ο τη γλώσσα που μιλούν ούτε από την εξωτερική ζωή τους διακρίνονται ανάμεσα στους ανθρώπους. Ούτε πόλεις ιδιαίτερες έχουν ούτε διάλεκτο ξεχωριστή ούτε ζωή κάνουν φανταχτερή.. Η θρησκεία τους είναι κάτι που δεν το επινόησε ανθρώπινο μυαλό και δεν το καθίδρυσε ανθρώπινη φροντίδα ούτε ανθρώπινη ιδεολογία ακολουθούν όπως ορισμένοι φιλοσοφοϋντες. Κατοικούν -σε πόλεις ελληνικές και βάρβαρες, που έλαχε δ καθένας τους, ακολουθώντας τις τοπικές συνήθειες στα φορέματα και στο φαγητό και στον υπόλοιπο βίο κι όμως η πολιτεία τους φανερώνεται θαυμαστή και ομολογουμένως παράδοξη. Πατρίδα τους έχουν κι αυτοί ένα ορισμένο τόπο, αλλά ως πάροικοι.

Μετέχουν σε όλα ως πολίται και όλα τα υπομένουν ως ξένοι. Κάθε ξένος τόπος είναι πατρίδα τους και κάθε πατρίδα τους ξένος τόπος. Παντρεύονται όπως όλοι, κάνουν παιδιά, αλλά δεν τ' άπορίχθουν. Κάθονται σε κοινό τραπέζι, αλλά δεν έχουν κοινή κοίτη. Εν σ α ρ κ ι βρίσκονται, αλλά ζουν ου κατά σάρκα. Στη γη περνούν τις μέρες τους, αλλά στον ουρανό πολιτεύονται. Υπακούουν στους νόμους του κράτους, αλλά με τη ζωή τους νικούν τους νόμους. Αγαπούν όλους και όλοι τους καταδιώκουν. Δεν τους ξέρουν και όμως τους καταδικάζουν τους θανατώνουν και ζωοποιούνται. Πτωχεύουσι και πλουτίζουσι πολλούς. Από όλα στερούνται και όλα τα έχουν περίσσια. Άτιμώνται και η ατιμία τους δοξάζει. Βλασφημούνται και βγαίνουν δικαιωμένοι. Λοιδορούνται και εύλογούσιν. Υβρίζονται και τιμούν. Αγαθοποιούν και τιμωρούνται ως κακοποιοί. Τιμωρούνται και χαίρουν ως ζωοποιούμενοι. Οι ιουδαίοι τους πολεμούν ως αλλοφύλους και οι είδωλολάτραι τους διώκουν και όλοι αυτοί που τους μισούν δεν ξέρουν την αιτία της έχθρας τους.

Και για να το πούμε απλούστερα, ό,τι είναι στο σώμα η ψυχή, αυτό είναι στον κόσμο οι χριστιανοί. Είναι απλωμένη σε όλα τα μέλη του σώματος η ψυχή και οι χριστιανοί είναι κατάσπαρτοι στην οικουμένη. Η ψυχή κατοικεί μέσα στο σώμα, αλλά δεν είναι του σώματος. Και οι χριστιανοί κατοικούν μέσα στον κόσμο, αλλά δεν είναι του κόσμου. Αόρατη η ψυχή, φρουρείται μέσα στο όρατό σώμα. Και οι χριστιανοί, ξέρουμε όλοι οτι βρίσκονται μέσα στον κόσμο, αλλά η θεοσεβεία τους μένει αόρατη. Μισεί την ψυχή η σάρκα και την πολεμά ενώ σε τίποτε δεν την αδικεί η ψυχή, μόνο και μόνο διότι την εμποδίζει να ριχθή στις ηδονές. Μισεί και τους χριστιανούς ο κόσμος ενώ σε τίποτε οι χριστιανοί δεν τον αδικούν, μόνο και μόνο διότι αντιτάσσονται.. στις ηδονές. ' Η ψυχή αγαπά τη σάρκα και τα μέλη της που την μισούν. Και οι χριστιανοί αγαπούν εκεί-

νους από τους οποίους μισούνται. Η ψυχή είναι φυλακισμένη στο σώμα, αλλά το συγκρατεί αυτή στη ζωή. Και οι χριστιανοί είναι δεσμώτες του κόσμου, αλλά ο κόσμος ζη χάρι σ' αυτούς. Αθάνατη είναι η ψυχή και κατοικεί σε θνητό σκηνώμα. Και οι χριστιανοί περνούν ,μέσα από τη φθορά κατευθυνόμενοι προς την ουράνια αφθαρσία. Με νηστεία και δίψα του σώματος η ψυχή βελτιώνεται. Και οι χριστιανοί τιμωρούμενοι καθημερινά γίνονται περισσότεροι. Διότι ο Θεός τους κάλεσε σε ζωή, από την οποία τους είναι αδύνατο πια να παραιτηθούν.

Δεν είναι επίγειο, καθώς είπα, εύρημα η πίστις που τους δόθηκε ούτε βάλθηκαν να φυλάνε θνητό επιπόνημα κι ανθρώπινη θρησκεία. Αλλ' ο ίδιος αληθινά ο παντοδύναμος και κτίστης των πάντων και αόρατος Θεός φύτεψε στις καρδιές των ανθρώπων και καλλιιεργεί την ουράνια αλήθεια και τον λόγο τον άγιο και άχώρετο στον νου. Και δεν έστειλε, όπως είναι φυσικό να σκεφθή κανείς, στους ανθρώπους κάποιον υπηρέτη από τις ασώματες δυνάμεις, που διέπουν τα επίγεια και κρατούν την ουράνια τάξι, αλλά τον ίδιο τον τεχνίτη και δημιουργό των πάντων. Εκείνον για τον όποιον και μέσω του οποίου έκτισε το στερέωμα και μάνδρωσε τη θάλασσα με τις ακρογιαλιές, του οποίου τα μυστήρια φυλάγονται πιστά από όλα τα στοιχεία της φύσεως, από τον όποιον προστάχθηκε ο ήλιος να ακόλουθη τις τροχιές του, στον όποιον πειθαρχεί το φεγγάρι βγαίνοντας τις νύχτες, στον όποιον υπακούουν τα άστρα ακολουθώντας τον δρόμο του φεγγαριού. Εκείνον, στον όποιον και για τον όποιον έχουν συναρμολογηθή τα πάντα και καθορισθή και ύποταχθή, οι ουρανοί και όσα είναι τους ουρανούς, η γη και όσα είναι στη γη, η θάλασσα και όσα είναι στη θάλασσα, η φωτιά, ο αέρας, η άβυσσος, όσα είναι σε ύψη, όσα είναι σε βάθη και όσα βρίσκονται ανάμεσα. Εκείνον έστειλε στους ανθρώπους. Και τον έστειλε τάχα, όπως είναι φυσικό να συλλογισθή κανείς, για να προξενήση έτσι φόβο,

κατάπληξι και συμμάζεμα; Κάθε άλλο. "Ίσα-Ίσα με επιείκεια και πραότητα ο βασιλεύς έστειλε τον βασιλέα υιό του, τον έστειλε ως Θεό αλλά και ως άνθρωπο στους ανθρώπους, τον έστειλε ως σωτήρα, τον έστειλε για να πείση κι όχι να έκβιάση. Διότι η βία δεν ταιριάζει στον Θεό. Τον έστειλε για να καλέση, όχι για να καταδίωξη. Τον έστειλε από αγάπη κι όχι για να κρίνη. Θα τον ξαναστείλη για να κρίνη και τότε την παρουσία του ποιος θα την βαστάξει;...Δεν βλέπεις τους χριστιανούς να ρίχνονται στα θηρία για ν' αρνηθούν τον Κύριο και όμως να μη νικώνται; Δεν βλέπεις ότι όσο περισσότεροι τιμωρούνται, τόσο περισσότεροι γίνονται; Αυτά δεν είναι ανθρώπινα φαινόμενα. Αυτά εξηγούνται μονάχα με τη δύναμη του Θεού. Αυτά είναι φανερώματα της ίδιας του της παρουσίας.

Ποιος από τους ανθρώπους θα μπορούσε να γνωρίζη στο βάθος τι είναι ο Θεός, πριν ο Χριστός έλθη; παραδέχεσαι τα κούφια λόγια των σπουδαιών φιλοσόφων, που μοιάζουν με παραληρήματα, όταν άλλοι άπ' αυτούς είπαν ότι ο Θεός είναι πυρ (εκεί που θα πήγαιναν οι ίδιοι, αυτό το ώνόμασαν θεό), άλλοι νερό κι άλλοι διάφορα άλλα στοιχεία, τα όποια ακριβώς κτίστηκαν από τον Θεό; Μα αν κάποια άπ' αυτές τις θεωρίες γίνη αποδεκτή, τότε με το ίδιο δικαίωμα μπορούμε να πούμε ότι είναι Θεός και ένα οποιοδήποτε άλλο κτίσμα. Άλλά, βέβαια, όλα αυτά είναι ταχυδακτυλουργίες και καμώματα απατεώνων θαυματοποιών. Κανείς άνθρωπος ούτε είδε ούτε γνώρισε τον Θεό, άλλ' ο Θεός ο ίδιος φανέρωσε τον εαυτό του. Και τον φανέρωσε δια της πίστεως. Μονάχα με την πίστι μας έχει δοθή ο τρόπος να βλέπουμε τον Θεό. Ο δεσπότης και δημιουργός των όλων Θεός, που έφτιαξε τα πάντα και τα ξεχώρισε σε είδη, δεν υπήρξε μόνο φιλόανθρωπος, αλλά και μακρόθυμος. Άλλά και ήταν ανέκαθεν τέτοιος και είναι και θα είναι χρηστός και αγαθός και ανόργιστος και αληθινός, και μόνος αγαθός είναι. Κι αφού εννόησε κάποια μεγάλη και α-

νείπωτη έννοια, την ανεκοίνωσε μονάχα στον υιό του. Και όσο διάστημα φύλαγε μέσα σε μυστήριο και κρατούσε κρυφή τη σοφή του απόφασι, φαινόταν πως αμελούσε και δεν φρόντιζε για μας. Μα όταν απεκάλυψε μέσω του αγαπητού του παιδιού και φανέρωσε εκείνα που είχε από την άρχή ετοιμασμένα, όλα μονομιάς μας τα χάρισε, δηλαδή και να μετέχουμε στις ευεργεσίες του και να δούμε και να εννοήσουμε εκείνα που κανείς έως τότε δεν είχε ούτε καν φαντασθή.

Άφου, λοιπόν, είχε καταστρώσει το σχέδιο της θείας οικονομίας με τον υιό του, έως χθες μας άφηγε να παίρνουμε τον κατήφορο της απιστίας, που τόσο τον θέλαμε, παρασυρμένοι από ηδονές και επιθυμίες. Οχι βέβαια διότι αρεσκόταν στις αμαρτίες μας, αλλά τις ανεχόταν.. Δεν συνευδοκούσε σ' εκείνη την εποχή της αδικίας, αλλά δημιουργούσε την τωρινή εποχή της δικαιοσύνης, ώστε έχοντας αποδειχθή τον πρώτο καιρό από τα ίδια μας τα έργα ως ανάξιοι της ζωής, τώρα ν' αξιωθούμε τη χρηστότητα του Θεού κι άφου στον ίδιο τον εαυτό μας βεβαιωθούμε για το πόσο αδύνατο ήταν εισελθείν εις την βασιλείαν του Θεού, τώρα με τη δύναμι του Θεού να μπούμε σ' αυτή. Η αδικία μας είχε αποκορυφωθή και συμπληρωθή. Είχε γίνει κατάδηλο ότι το κατάντημα μας δεν μπορούσε να είναι άλλο από την κόλασι και τον θάνατο. Άλλά ήλθε η ώρα που ο Θεός είχε προορίσει για να φανέρωση τη χρηστότητα και τη δύναμί του (ω άπροσμέτρητη φιλανθρωπία και αγάπη του Θεού!. Δεν μας μίσησε, δεν μας άπεδοκίμασε, δεν μνησικάκησε. Άλλά μακροθύμησε, ανέχθηκε και μέσα στο έλεος του επωμίσθηκε ο ίδιος τις αμαρτίες μας, δίνοντας τον υιό του λύτρο για μας, τον άγιο υπέρ των άνόμων, τον άκακο υπέρ των κακών, τον δίκαιον υπέρ των αδίκων, τον άφθαρτο υπέρ των φθαρτών, τον άθάνατο υπέρ των θνητών. Διότι τι άλλο μπόρεσε να καλύψη τις αμαρτίες μας παρά η δικαιοσύνη εκείνου; Πάνω σε ποιόν θα μπορούσαμε να δικαιωθου-

με εμείς οι άνομοι και ασεβείς παρά μονάχα πάνω στον υιό του Θεού; Ω γλυκύ αντάλλαγμα, ω ανεξιχνίαστη δημιουργία, ω απροσδόκητες ευεργεσίες! Η ανομία των πολλών να κρυβή από ένα δίκαιον, η δικαιοσύνη ενός να δικαίωση πολλούς ανόμους. Άφού μας έκανε ο Θεός να δούμε προτύτερα πόσο αδύνατο στη φύσι μας ήταν να πετύχουμε τη ζωή και τώρα μας χάρισε σωτήρα που μπορεί να μας λύτρωση όντας απολύτως αδύνατο να σωθούμε μόνοι μας, και από τα δύο αυτά θέλησε να πιστεύουμε τη χρηστότητα του και να τον αναγνωρίζουμε τροφέα, πατέρα, διδάσκαλο, σύμβουλο, ιατρό, νου, φως, τιμή, δόξα, δύναμι, ζωή, χωρίς να μεριμνάμε για το τι θα ντυθούμε και τι θα φάμε.

Αυτή την πίστι αν ποθήσης και συ, θα απόκτησης πρώτα πρώτα την επίγνωσι τοῦ πατρός. Διότι ο Θεός τους ανθρώπους αγάπησε, για τους όποιους έχτισε τον κόσμο, στους οποίους υπέταξε όλα όσα είναι πάνω στη γη, στους οποίους έδωσε λόγο και νου, στους οποίους μόνους αξίωσε να βλέπουν προς τα άνω, προς τον ίδιο, τους οποίους έπλασε από την ίδια του την εικόνα, προς: τους οποίους απέστειλε τον υιόν αυτού τον μονογενή, στους οποίους υποσχέθηκε την ουράνια βασιλεία και θα τους τη χαρίση αν τον αγαπήσουν. Όταν πάρης επίγνωσι όλων αυτών, δεν ξέρεις τι χαρά θα νοιώσης. Και πως θ' αγαπήσης εκείνον που τόσο σ' αγάπησε πριν από τους αιώνες; Άλλά αγατώντας τον θα γίνης μιμητής της χρηστότητας του. Και μην απορήσης για το ότι ο άνθρωπος μπορεί και γίνεται μιμητής του Θεού. Μπορεί, διότι θέλει ο Θεός. Δεν μιμείται τον Θεό εκείνος που καταδυναστεύει τους διπλανούς του, εκείνος που τους εκμεταλλεύεται, εκείνος που πλουτεί εις βάρος τους, εκείνος που τους πατεί με το πέλμα του. "Όλα αυτά είναι έξω από τη θεία μεγαλειότητα. Άλλά μιμητής του Θεού είναι εκείνος που σηκώνει το βάρος του διπλανού του, που ευεργετεί τους αδυνάτους, που παίρνοντας από τον Θεό χορηγεί σ' όσους έχουν ανάγκη και γίνεται σαν θε-

ός των. Τότε θα δης, ενώ θα είσαι στη γη, τον Κύριο του ουρανού, τότε θ' άρχισης να λαλής τα μυστήρια του Θεού, τότε θ' άγαπήσης και θα θαυμάσης αυτούς που τόσα υποφέρουν για να μη τον αρνηθούν. Τότε θα καταλάβης. την απάτη και την πλάνη του κόσμου, όταν νοιώσης την ουράνια ζωή, όταν καταφρόνησης τον φαινομενικό εδώ κάτω θάνατο, όταν φοβηθής τον πραγματικό θάνατο, που επιφυλάσσεται σ' όσους πρόκειται να καταδικασθούν στο πυρ το αιώνιο, στη φωτιά που έως το τέλος θα καίη, εκείνους που θα της παραδοθούν. Τότε θα θαυμάσης αυτούς που υπομένουν για τη δικαιοσύνη το πρόσκαιρο πυρ και θα τους μακαρίσης, όταν καταλάβης εκείνο το πυρ τι πράγματι είναι.